

Omdanning av Norsk Språkråd – høring

Jeg har lest Kultur- og kirkedepartementets høringsbrev om den vedtatte omdanningen av Norsk Språkråd (av 20.01.2004) samt Prosjektskisse for utvikling av eit nytt kompetanseorgan for norsk språk (av 24.03.2004).

Etter å ha lest dokumentene får jeg inntrykk av at departementets beslutning om å opprette et nytt språkpolitisk organ, primært skyldes misnøye med måten Norsk språkråd har vist seg å fungere på. Slik jeg leser det, bunner misnøyen dels i at Språkrådet i altfor høy grad er blitt et rent normeringsorgan, som attpå til har gjort altfor hyppige og dårlig forberedte rettskrivningsvedtak. Dels betrakter departementet det som et problem at Språkrådet har stilt seg slik at det har arbeidet med opinionen mot seg, og derfor ikke er et tjenlig organ for å få utviklet eller satt ut i livet en strategi som svarer på dagens språkpolitiske utfordringer.

Normeringsarbeidet: Departementet regner tydeligvis ikke normeringsarbeidet, altså det som har vært Norsk språkråds hovedbeskjeftigelse, som en språkpolitisk utfordring i dag, noe som betyr at det nye organet, i motsetning til det gamle, ikke skal bygges opp med tanke på å arbeide med slikt. Tankegangen bak dette er at normeringsarbeidet snarest mulig bør avsluttes, for så å kunne ut i en stabil rettskrivning som kan gjelde uendret i mange år framover – et par tiltalls minst.

Hva nynorsken angår, kan det godt tenkes at forslaget til revisjon vedtatt på Norsk språkråds årsmøte i 2003 er av en slik kvalitet: Forslagene både til endringer og til bevaring av gjeldende former er systematisk fremstilt, med begrunnelser, og har også vært ute til høring hos instanser som saken angår.

Slik er det ikke med samme årsmøtes vedtak om revisjon av bokmålsrettskrivningen. Det er et fremskritt at en god del tradisjonelle former i alminnelig bruk ("riksmålsformer") får innpass i rettskrivningen, og også at beviselig lite brukte samformer med nynorsk tas ut. Summen av vedtakene er likevel det motsatte av departementets ønske om å redusere antallet valgfrie former. Det gjenstår også en helhetlig vurdering av normen er av en slik beskaffenhet at den vil få så mye oppslutning fra brukerne at den ikke vil trenge ytterligere revisjon de nærmeste årene.

Jeg finner det uheldig at departementet på egen hånd påtar seg å vurdere dette og ta den endelige beslutningen hva bokmålsnormen angår. En slik prosedyre vil neppe gi den resultatet den nødvendige oppslutning blant tungtveiende deler av språkbrukerne. Samtidig er jeg innforstått med at det ikke ville være heldig om det nye språkpolitiske organet skulle ta seg av dette. Saken kan antagelig løses på

denne måten: Departementet gir en foreløpig godkjenning av Språkrådets forslag (ev. med forbehold til deler av det), slik at det kan komme ordlister og ordbøker hvor revisjonen er innarbeidet. Samtidig nedsettes det en rettskrivningskommisjon for bokmål som får i mandat å vurdere nærmere spesifiserte sider ved normeringsproblematikken og komme med en prinsipielt begrunnet innstilling til bokmålsnorm.

Når man i sin tur har utarbeidet en norm som kan godkjennes, vil det bli det nye språkorganets oppgave å spre kjennskap til den og gi løpende svar på spørsmål av språklig art i henhold til gjeldende normer. I den ånd som høringsbrevet er skrevet i – hvor striden mellom ulike språksyn betraktes som en del av det språklige engasjementet, burde kanskje spørsmålet om korrekthet i språkbruken ikke knyttes så tett opp til den offisielle normen som tilfellet er i dag når Norsk språkråd svarer på spørsmål fra offentligheten. Det vil ventelig forsette å eksistere såkalte private normeringer av både bokmål (riksmål) og nynorsk i lang tid framover, og det nye språkorganet må interessere seg for og være innstilt på å lære av denne typen normeringsarbeid, som man vil finne i de fleste større avis- og nyhetsbyråredaksjoner og i mange større bedrifter, og mer uformelt utformet i konkrete normvalg blant folk som skriver norsk for allmennheten – som forfattere og oversettere.

Språkpolitiske utfordringer: Det kan se ut som om departementet i tiden som er gått fra prosjektskissen til høringsbrevet bedre har fått klargjort for seg selv hvilket perspektiv det nye språkorganets oppgaver skal ses i. I høringsbrevet vektlegges det i hvert fall mer enn i prosjektskissen at den store språkpolitiske utfordringen består i ”å legge til rette for at norsk språk, både bokmål og nynorsk, kan bestå som fullverdig bruksspråk i alle deler av samfunnslivet”. Stikkordet i denne sammenheng er *domenetap*, selvfølgelig i forhold til engelsk.

Jeg er enig i at dette i dagens situasjon er en viktig oppgave, under den forutsetning at problemet blir riktig forstått. Man kommer ingen vei ved å snakke om ”språklig miljøvern” og betrakte den økte bruken av engelsk innen visse sektorer som en slags språklig forurensning. Problemet består ikke først og fremst i at engelsk får større plass, men heller i at norsk blir stående på stedet hvil innenfor enkelte fagområder – det blir ikke utviklet norske ord og uttrykk for de nye fenomenene som den teknologiske utviklingen bringer inn i verden. Det oppstår med andre ord en slags oversettelsesbarriere mellom engelsk og norsk innenfor slike sektorer. For å komme dette til livs, må man først avklare hvor domenetapene faktisk finner sted, dernest lokalisere motkreftene mot domenetapet innenfor de konkrete områdene (det vil si de språkinteresserte, og de finnes), og så finne måter å støtte og oppmuntre og organisere disse på. Det er ingen andre enn

dem som arbeider innenfor slike sektorer som kan gjøre jobben med å utvikle et norsk ordforråd innenfor disse feltene.

Det som ville være ønskelig for medlemmene av Norsk oversetterforening, var at det ble enkelt å følge med i denne typen språklig utviklingsarbeid innen flest mulige sektorer, f.eks. via nettsider av ulike slag. Oversettere (selvfølgelig også sakbokoversettere og film- og tv-tekstere) sitter i en helt sentral posisjon når det gjelder å spre gode løsninger innenfor ulike sektorer ut til allmennheten.

Når dette er sagt, må jeg si at tanken om å organisere et statlig språkpolitisk forvaltningsorgan, som det jo er tale om her, som en koordinator av en folkebevegelse med et samlet strategisk mål, virker nokså urealistisk. Et slikt organs dagligdag vil nok komme til å være preget av langt mindre gloriøse, men nødvendige (og kanskje unødvendige) oppgaver. I så måte ville det ha vært en fordel om departementets høringsbrev hadde vært noe mer konkret. En oversikt over hvilke forvaltningsoppgaver det sittende språkrådet faktisk har hatt ved siden av normeringsarbeidet de siste årene (og hvilke som har falt bort), og hvilke av disse departementet mener det er påkrevet å videreføre, ville gjort det enklere å danne seg et bilde av hvilken virksomhet man tenker det nye språkorganet skal bedrive.

Knut Johansen